

Антонець Наталія Борисівна,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

КОЛЕГІУМИ ЯК СКЛАДНИК СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНОЇ ОСВІТИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1992–2010)

Для реалізації основ Закону «Про освіту» 1991 року колегією Міністерства народної освіти УРСР було розроблено Програму розвитку народної освіти на 1991–1995 роки. У Програмі передбачалися зміни у шкільній мережі, зокрема, збільшення кількості ліцеїв, гімназій, шкіл із поглибленим вивченням окремих предметів, спеціалізованих шкіл, а також відкриття приватних, кооперативних шкіл, альтернативних державним. Відповідно до Програми планувалося удосконалення змісту загальноосвітньої підготовки, оновлення навчально-методичних комплексів, забезпечення диференціації і різнорівневого підходу при викладанні шкільних дисциплін.

Велику роль у створенні мережі колегіумів як середніх навчальних закладів нового типу відіграв Національний університет «Києво-Могилянська академія». Від початку відродження історичної Академії у 1992 р. цей заклад освіти задумувався як цілий навчальний комплекс, що має втілювати у життя концепцію безперервної освіти, тому сфера середньої освіти від перших місяців функціонування університету опинилася у колі його безпосередніх інтересів. Так, у тому ж 1992 р. було відкрито Києво-Могилянський колегіум, який відродив старовинну назву «колегіум», надавши їй сучасного змісту, і який став першим закладом серед шкіл такого типу. Тут почалася здійснюватися освіта обдарованих дітей за поглибленими програмами, орієнтованими на вимоги Могилянки. Також у 1992 р. почав функціонувати Запорізький «Січковий колегіум» — заклад інтернатного типу, мета якого відтворення та оновлення через систему навчально-виховних студій соціально-педагогічних традицій козацтва, національно-патріотичне виховання обдарованих дітей з усього регіону. До числа перших колегіумів у системі загальної середньої освіти незалежної України також відносяться Черкаський колегіум «Берегиня» (1993), що

здійснює поглиблену підготовку за фізико-математичним, гуманітарним та суспільним напрямками, Донецький гуманітарний колегіум (1994), який об'єднав в спільному навчальному комплексі дошкільні заклади та школи I — III ступенів.

Верховна Рада України своєю постановою від 23 березня 1996 р. внесла зміни і доповнення до Закону Української РСР «Про освіту» (1991), виклавши його у новій редакції [1]. Саме у новій редакції цього документу до переліку тих середніх закладів освіти, які створювалися для розвитку здібностей, обдарувань і талантів дітей (спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв), було офіційно додано новий тип загальноосвітнього закладу — колегіум [2].

На виконання Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту», Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття) в частині організації навчання здібної і обдарованої учнівської молоді було підготовлено Концепцію становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості. Зокрема, в Концепції обумовлювалося, що колегіуми створюються при виконанні таких умов: визначенні концептуальних засад їх діяльності; наявності приміщення, яке відповідає санітарно-гігієнічним вимогам для дітей відповідного віку; затвердженні навчальних планів, програм, підручників, навчальних посібників; конкурсному доборі педагогічних працівників; створенні системи пошуку відбору, організації навчання та виховання здібної і обдарованої учнівської молоді. Ці заклади освіти зобов'язувалися працювати за навчальними планами, програмами, підручниками та посібниками, розробленими з урахуванням профілю та затвердженими Міністерством освіти України. Потреба в диференціації у змісті освіти зумовлювала введення нових предметів, профільних курсів, факультативів, занять за інтересами, що дало підставу для встановлення базового та варіативного компонентів освіти, які було визначено центральними органами державного управління освіти у співвідношенні відповідно 70–80 (базовий) до 30–20 (варіативний) відсотків. Також у Концепції становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості зазначалося, що кількість учнів у колегіумі має нараховувати від 250 до 450 осіб [3].

Згідно із статтею 9 першої редакції Закону України «Про загальну середню освіту» (1999) назву колегіум мав право отримати загальноосвітній навчальний заклад III ступеня філологічно-філософського та

(або) культурно-естетичного профілів. Термін навчання у колегіумі, як і в інших загальноосвітніх навчальних закладах III ступеня, відповідно до статті 12 цього ж документу визначався у 3 роки [4].

З метою забезпечення належної організації діяльності колегіумів тодішній міністр освіти і науки України В. Кремень 19 червня 2003 р. підписав наказ «Про затвердження Інструкції про порядок конкурсного приймання дітей (учнів, вихованців) до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів)». Зокрема, для вступу на 1 курс колегіуму (що відповідав 10-му класу старшої школи) у конкурсному відборі (він мав здійснюватися на безоплатній основі) могли брати участь учні незалежно від місця проживання на підставі свідоцтва про базову загальну середню освіту. Конкурсна комісія також зобов'язувалася приймати копії дипломів, грамот, інших документів, які підтверджують здібності учнів з обраної спеціалізації та відображають їхні навчальні та творчі досягнення. Адміністрації навчального закладу надавалося право встановлювати пільгові умови конкурсу для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, дітей, які постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС, інших категорій дітей. Конкурсні випробування мали проводитися з навчальних предметів, що відповідають спеціалізації закладу, в усній або письмовій формах (співбесіда, диктант, тестування, письмова робота, усне опитування за білетами, захист творчих робіт тощо). Адміністрації колегіуму надавалося право самостійно визначати види і форми проведення та кількість конкурсних випробувань, але не більше трьох з урахуванням співбесіди. Приймання до загальноосвітніх класів більш ранніх ступенів навчання, які залежно від потреб населення та місцевих умов дозволялося створювати у складі колегіумів, мало відбуватися без конкурсу [5].

Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (2010) вніс корективи у діяльність колегіумів. Так, вони вже визначалися як навчальні заклади II — III ступенів, водночас термін навчання в старшій школі, як і в інших відповідних типах загальноосвітніх закладів, скорочувався до двох років.

Література

1. Про порядок введення в дію Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту»: постановою Верховної Ради Української РСР від 23 березня 1996 р.» URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id182867>

2. Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту»: Закон України від 23 березня 1996 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/100/96-%D0%B2%D1%80>
3. Про Концепцію становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості: рішення колегії Міністерства освіти України від 26 червня 1996 р. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. — 1996. — № 17–18. — С. 48–64.
4. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14/ed19990513>
5. Про затвердження Інструкції про порядок конкурсного приймання дітей (учнів, вихованців) до гімназій, ліцеїв, колегіумів, спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів): наказ Міністерства освіти і науки України від 19 червня 2003 р. URL: <https://bo.gov.ua/index.php/normativni-dokumenty/ministerstvo-osviti-i-nauki-molodi-ta-sportu-ukrajini/item/nakaz-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrajini-389-vid-19-cherovnya-2003r-pro-zatverdzhennya-instruktsij-pro-poryadok-konkursnogo-prijmannya-ditej-uchniv-ukhovantsiv-do-gimnazij-litsejiv-kolegiumiv-spetsializovanikh-shkil-shkil-internativ>
6. Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу: Закон України від 6 липня 2010 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2442-17>

Баліка Людмила Миколаївна,

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету*

Петренко Оксана Борисівна,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету*

Т. ЛОКОТЬ (1869–1942)

ПРО ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ

Проблема диференціації навчання й виховання як наявність відмінностей окремих груп цілого, як процес поділу цілого на типологічні групи за певною ознакою, урахування особливостей, притаманних тій чи іншій умовно виокремленій групі дітей та добір відповідного до цих